

Preek gehouden op 10 maart 2024
in de Westerkerk Amsterdam
Johannes 6 : 1-15
door ds. Herman Koetsveld

Er zijn maar een paar verhalen naast die van het lijden en de opstanding van Jezus uit de evangeliën van Mattheus, Marcus en Lukas die het evangelie van Johannes ook heeft. Het verhaal van het delen door Jezus van vijf broden en twee vissen is er een van. Afgelopen maandagavond bespraken wij in de kring Achter de Kansel deze evangelietekst. Het was dus eigenlijk een bespreking Voor de Kansel, maar dit terzijde. Het werd een mooi gesprek waarin de verbazing over de vele details en de symboliek van het verhaal met elkaar gedeeld werd.

Maar we zagen ook de opmerkelijke detailverschillen met de vroegere versies van dit verhaal. De datering van het Johannesevangelie is laat, in elk geval eind eerste eeuw en sommige geleerden denken zelfs begin van de 2^e eeuw na Christus.

Maar op een of andere manier is het verhaal van de broden en de vissen bij de schrijver van het evangelie bekend geworden, eerst na enkele decennia van een mondelinge overlevering en later, zoals door Marcus, op schrift gesteld. 'Het was kort voor het joodse Pesachfeest', zo vertelt de evangelist deze opmerkelijke geschiedenis als duizenden mensen Jezus zijn gevolgd om wat ze van hem gehoord en gezien hadden.

Drie keer noemt Johannes dit feest van de Israëls bevrijding uit de slavernij van Egypte. En zo komen we aan de gedachte dat Jezus 2 of 3 jaar zijn genezende werk heeft gedaan en met de mensen van zijn tijd zijn overtuiging gedeeld dat God een nieuw begin met ons en met zijn wereld aan het maken is.

Daar gaat dit verhaal op een of andere manier natuurlijk ook over: over de hoop op een nieuwe wereld waarin zo gedeeld wordt dat er voor iedereen voluit te eten, nee, ik moet zeggen, te leven valt. Dat dus iedereen meekomt. Dat er geen bevoorrechten en achterblijvers zijn, maar dat er genoeg is, wat heet, dat de door God gegeven overvloed iedereen ten deel mag vallen. Jezus stelt zijn leerlingen op de proef staat er bij Johannes, om over zo'n delen na te denken. Maar een klein jaarsalaris is nog niet genoeg zegt leerling Filippus volkomen terecht, om

de menigte van brood te kunnen voorzien. Typisch Johannes: altijd die spraakverwarring over het letterlijke en het geestelijke. En dus worden wij ook beproefd in die zo door en door actuele vraag hoe en wat er gedeeld en doorgegeven wordt in ons samenleven.

Maar kijk nou toch, (eerlijk gezegd zag ik het voor het eerst): hoe wonderlijk dit nieuwe detail en dat zo veel later ingevoegd: dan wordt daar zo maar een kind (het staat er met een verkleinwoord:) een ventje, een meiske naar voren geschoven. 'Laat de kinderen tot Mij komen' had Jezus ooit gezegd. Nou, hier is er eentje. En het kind heeft vijf gerstebroden en twee geroosterde visjes bij zich. Sinds dat gesprek van maandagavond en dat in enen zien van dit unieke detail is dit kind als het ware bij me, loopt het de hele week met me mee. Verschijnt het in nieuwe gedaanten.

Ik zie dit kind op de foto die als voorbeeld in de publiciteit kwam van wat te zien is in het Holocaustmuseum dat met zoveel spanning omgeven door de komst van de door zijn uitspraken over Gaza zo omstreden Israëlische president Herzog vanmiddag geopend wordt. Die foto: een jongetje loopt met afgewend hoofd langs talloze doden aan de kant van een pad in de richting waar de fotograaf staat. Een foto gemaakt bij de bevrijding van een van de concentratiekampen van het onmenselijke naziregime. Nooit zal het me lukken om er ook maar iets van te begrijpen, van dat besluit om alle joden te vermoorden en de administratieve en machinale uitwerking daarvan. Waarbij ook, zo kwam deze week naar buiten, ons Amsterdamse openbaar vervoersbedrijf GVB fors verdiende. En dat zelfs na de oorlog nog rekeningen voor dat vervoer van de uit hun huizen gesleurde Joden stuurde naar de enkelingen die terugkeerden uit de hel van gaskamers en verbrandingsovens. Het was redelijk, zo vond dit vervoersbedrijf, dat mensen de gang naar de grote dood wel zelf betalen.

Het jongetje op die foto probeerde niet te zien, maar hij heeft gezien, gehoord, geroken. Naar lijf en leden leek het later opgroeïend goed te gaan. Maar levenslang worstelde hij met de vraag waarom hij door mocht in het leven terwijl het grootste deel van zijn familie was omgebracht. En levenslang was er de worsteling met de taal: want hoe kun je woorden geven aan iets wat te groot, te donker, te verschrikkelijk, te dieppijnlijk is, niet en nooit te bevatten is?

Stel je voor dat dit het jongetje is dat aan Jezus de vijf broden en twee vissen geeft.

En ik zie een foto van een Palestijns meisje in Gaza dat in de puin hoop van wat een paar uur daarvoor nog haar huis was haar popje heeft gevonden en daarmee over de brokstukken naar beneden klautert. Haar moeder, broertjes en zusjes liggen nog onder het puin. Alleen zij en haar vader hebben als bij toeval de raketinslag afgeschoten door het Israëliëse leger overleefd.

Misschien zal haar vader later een poging doen om haar te vertellen dat de verbijsterende haat tussen joden en Palestijnen volgens hem gevoed wordt door teksten uit de joodse Bijbel en de islamitische Koran, die aan beide kanten tot zoveel haat, geweld en terreur heeft geleid. Maar misschien zal hij nooit meer woorden kunnen vinden aan wat zijn gezin is overkomen als hij zijn dochtertje in de ogen kijkt.

Stel je voor dat dit het meisje is dat aan Jezus haar vijf broden en twee vissen komt geven.

Ik zie een foto van kinderen in Oekraïense steden die al bijna twee jaar grotendeels ondergronds in een metrotunnel leven vanwege de voortdurende dreiging van Russische raket- en droneaanvallen op hun scholen en huizen. Zij krijgen er les, spelen er en slapen er vaak ook. Ze willen naar buiten, spelen in de zon. Maar het wordt hen ten strengste verboden door hun angstige ouders en leerkrachten. Les, school, maar wat in hemelsnaam moeten zij leren over de vragen naar het wezen van de mens, over goed en kwaad, over macht en onmacht? En wat kunnen zij leren over vertrouwen? En over hoop? En wat te denken: over de liefde?

Stel je voor dat het een van deze kinderen is die Jezus de vijf broden en twee vissen komt geven.

We weten het niet waarom Johannes een kind de broden en vissen laat brengen. We weten wel dat dit overbekende verhaal vandaag klinkt, in de context van deze mateloos complexe tijd. En dan gaat dit ene unieke detail van het kind met wat zij of hij Jezus aanreikt als nieuw spreken.

Want juist omdat het een kind is, normaal gesproken zo onbevangen, nog zo open naar het mysterie van het leven, met de grootst mogelijke verbazing en niet zelden verbijstering kijkend naar hoe grote mensen het

geschenk van het leven verrotzooien, juist uit de handen van zo'n kind nodigen die vijf broden en twee vissen uit om er bij te gaan zitten, ontvankelijk te worden dus. En al helemaal als Jezus zijn dankgebed over deze gave uitspreekt en het brood verdeelt.

Vijf broden: natuurlijk gaat het niet om een niet herhaalbaar mirakel, het gaat om de waarheid en waarachtigheid dat middels de gave van dit kind door Jezus gedeeld wordt. Het gaat om datgene waardoor en waarvoor en waartoe er geleefd wordt en wat de grootste betekenis heeft om dat te delen. Vijf broden: vijf, het verwijst naar de Torah, de vijf boeken van Mozes. En twee vissen, twee: de Torah die in samenvatting in twee maal vijf, dus tien woorden op twee stenen tabletten als grote goddelijke gave aan de mensheid werd gegeven.

Samen zeven: dat getal van de goddelijke volheid, de zevende dag als niets meer moet, anders dan in God tot rust komen, dan tijd te hebben om te weten wie jij ten diepste bent en wie die ander is: mensenkind van God, schepsel, beeldrager, ontvanger van de Geest als levensadem, mens voor wie de ander jouw naaste wordt. Daar tijd voor te nemen waar niemand meer tijd voor lijkt te nemen. Daarbij stil te staan waar de hele wereldsamenleving dramatisch hard en in een steeds dodelijker wordende versnelling aan voorbij rent met alle diep ellendige gevolgen van dien.

'Laat iedereen gaan zitten', zegt Jezus. Ik zie het voor me. Het staat er niet, maar ik zie dat kind vlak bij Jezus zitten en het kijkt hem vol overgave en vol verwachting aan. Laat iedereen gaan zitten, want er gaat gedeeld worden. Godzijdank, zegt Jezus, godzijdank dat dit kind ons de broden en de vissen van Gods brood en vis als voedsel voor onze levensweg brengt. Laten we het delen.

Dat is de essentie van wat we hier doen en wie we zijn: mensen die er bij gaan zitten om te ontvangen, stil te worden, tot het hart van de dingen te komen, los te laten wat losgelaten moet worden, opnieuw kind te worden, wat heet, om opnieuw geboren te worden. En ja, om daarna te weten wat ons te doen staat.

In de dienst van de bevestiging van zo dadelijk zeggen twee mensen 'ja' om ons daarbij van dienst te zijn: zullen we er even bij gaan zitten, bij

jouw verhaal en delen en aan elkaar doorgeven van wat God ons middels de kinderen en onze eigen ontvankelijkheid geeft? In dat wat zo gedeeld wordt blijkt zo'n overvloed te ontstaan. Niet weggooien, zegt Jezus, maar verzamel het, er mag niets verloren gaan. Twaalf manden vol wordt er verzameld. Twaalf, eerder het getal van de 12 stammen van Israël, toen van de 12 leerlingen van Jezus en dus de kerk, en later van alle volken van de wereld. Niets of niemand mag verloren gaan. 'Deze plaats is door God gemaakt, een onschatbaar heiligdom' zingt de Cantorij zo dadelijk. Want niet of niemand mag verloren gaan. Godzijdank Amen!